

Czyż, Dorota

Analiza wybranych ostrołęckich chrematonimów

Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego 27, 48-58

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANALIZA WYBRANYCH OSTROŁĘCKICH CHREMATONIMÓW

AN ANALYSIS OF SELECTED CHREMATONYMS IN THE TOWN OF OSTROŁĘKA

Szkoły pełnią istotną rolę w życiu społeczności nie tylko miejskiej. Ich zasadniczym zadaniem jest funkcja użytkowa i społeczna. Szkoła jest ważnym obiektem wpisanym w krajobraz każdego miasta, jest punktem jego przestrzeni. Badając nazewnictwo miejskie Ostrołęki trzeba zatem wziąć pod uwagę również nazwy placówek dydaktycznych. Celem niniejszego artykułu jest analiza nazw ostrołęckich placówek edukacyjnych¹.

Pierwsza szkoła w Ostrołęce powstała w latach 90. XV wieku. W 1783 roku w dokumentach Komisji Edukacji Narodowej odnotowano, że w mieście istniała szkoła parafialna, utrzymywana przez księdza. Kilka lat później, w 1789 roku, powstała kolejna szkoła otwarta przez bernardynów, uczęszczało do niej około 150 uczniów. Ostrołęka w dziedzinie oświaty była poważnie zaniedbana. W mieście były trzy szkoły początkowe, w tym dwie dla polskich i rosyjskich dzieci (męska i żeńska) i jedna dla uczniów żydowskich, ponadto były tu chedery². Ze względu na małą liczbę szkół niewiele dzieci mogło być objętych nauką.

W 1911 roku miasto uzyskało prywatne rosyjskie progimnazjum żeńskie, prowadzone przez żonę powiatowego naczelnika żandarmerii – Langammerową.

Przed I wojną światową, w 1913 roku, założono Progimnazjum Polskie Dionizego Majewskiego – pierwszą szkołę średnią dla chłopców, która mieściła się w domu Stefanii i Henryka Niedziałkowskich. W 1919 roku powstało 8-klasowe Państwowe Gimnazjum im. Króla Stanisława Leszczyńskiego, a w 1921 roku 8-klasowe Gimnazjum Żeńskie Towarzystwa Szkoły Średniej. W 1921 roku, dzięki staraniom dra Józefa Psarskiego, powstała Szkoła Rzemieślniczo-Przemysłowa,

* dr, Zespół Kolegiów Nauczycielskich w Ostrołęce.

¹ Dziękuję za pomoc przy pozyskaniu materiału do niniejszego artykułu pani Paulinie Bałazy, absolwentce ZKN w Ostrołęce.

² Cheder – niższa szkoła żeńska z językiem hebrajskim, wychowująca w duchu religijnym, kształcąca w znajomości Talmudu.

w której mogli kontynuować naukę chłopcy po szkole powszechnej. Na jej siedzibę wykorzystano mury cerkwi, która stała na obrzeżach ówczesnego miasta (obecnie Zespół Szkół Zawodowych nr 1 przy ulicy 11 Listopada). W 1921 roku powstał Męski Komitet Budowy Gimnazjum.

Ze względu na duże zainteresowanie nauką w szkole powszechnej, w 1923 roku przystąpiono do budowy nowej 7-klasowej szkoły powszechnej, która mieściła się przy ulicy Kościuszki.

W 1930 roku zorganizowano kursy krawiecko-bieliźniarskie, które w roku 1937 pod opieką Polskiej Macierzy Szkolnej w Ostrołęce przekształciły się w Żeńską Szkołę Rękodzielniczą PMS.

Przed II wojną światową w Ostrołęce funkcjonowały Państwowe Gimnazjum i Liceum im. Króla Stanisława Leszczyńskiego (w wyniku reformy jędrzejewiczowskiej w 1932 roku wydzielono czteroletnie gimnazjum ogólnokształcące i dwuletnie liceum ogólnokształcące typu humanistycznego lub przyrodniczego) i szkoła zawodowa, w której uczyło się około 300 uczniów. W wieku XIX i w pierwszych dziesięcioleciach XX wieku (do 1939 r.), dzieci i młodzież ostrołęcka mogły pobierać nauki w szkołach państwowych o charakterze powszechnym oraz w placówkach prywatnych, tzw. pensjach, w których nauczano różnych przedmiotów, zwłaszcza języka polskiego. W czasie działań wojennych budynki, w których znajdowały się szkoły, zajęły wojska.

Po II wojnie światowej nastąpił rozwój szkolnictwa podstawowego i średniego. W latach 1945–1946 istniały w Ostrołęce cztery szkoły powszechne i trzy szkoły średnie. W latach 1950–1951, zgodnie z życzeniem dra Józefa Psarskiego, a z inspiracji członków Towarzystwa Przyjaciół Szkół Zawodowych, utworzono pierwszą klasę czteroletniego Technikum Mechanicznego.

Stopniowy rozwój szkolnictwa wpłynął na konieczność zróżnicowania poszczególnych placówek poprzez nadanie charakteryzujących je nazw własnych. Jeszcze na początku XX wieku rządowe szkoły w Ostrołęce, tzw. elementarne, nosiły nazwy złożone, wieloczłonowe, określające nie tylko poziom kształcenia, lecz również wyznaczenie uczniów, ich płeć, np.: Siedmioklasowa Szkoła Powszechna (męska i żeńska), Dwuklasowa Szkoła Żeńska, Jednoklasowa Szkoła Żydowska.

Podobny system nazewniczy funkcjonował wśród szkół średnich. Na przełomie XIX i XX wieku ostrołęcką młodzież kształcono w: Gimnazjum Żeńskim, Szkole Rzemieślniczo-Przemysłowej dla Chłopców, Żeńskiej Szkole Rękodzielniczej, Szkole Zawodowej.

Wzrost liczby szkół powszechnych w Ostrołęce spowodował wprowadzenie systemu numerycznego. Taki sposób różnicowania funkcjonuje do dziś. Zmieniła się jedynie liczebność placówek edukacyjnych oraz ich odpowiedniki numeryczne.

Powszechny obowiązek szkolny wprowadziła Konstytucja z 1921 roku. Ustawa ta wpłynęła na wzrost liczby uczniów w ostrołęckich szkołach oraz spowodowała konieczność utworzenia nowych.

Współczesna Ostrołęka jest miastem, które ma długie i bogate tradycje edukacyjne. Obok szkół istniejących od dawna powstają nowe. W 1999 roku, w ramach realizacji pierwszego etapu reformy, utworzono gimnazja, których pierwsi absolwenci we wrześniu 2002 roku zasilili nowe trzyletnie licea ogólnokształcące,

licea profilowane lub technika. Obok szkół publicznych rozpoczęły działalność szkoły niepubliczne (społeczne i prywatne) wszystkich szczebli. W Ostrołęce ulokowały się także filie kilku wyższych uczelni, m.in. Uniwersytetu Łódzkiego, Akademii Podlaskiej, Wyższej Szkoły Administracji Publicznej i Wyższej Szkoły Ekonomiczno-Społecznej³.

Celem niniejszego artykułu jest charakterystyka nazw współczesnych ostrołęckich placówek oświatowych, w tym także przedszkoli, które mają charakter edukacyjny. Analizowany materiał został pozyskany w 2011 roku od pracowników Wydziału Oświaty w Urzędzie Miasta Ostrołęki.

Badając nazwy ostrołęckich szkół należy zauważyć, że ten typ *nomina propria* sytuuje się w sferze graniczącej pomiędzy onomastyką a leksyką. Nazwa szkoły jest typową nazwą własną, trudno jednoznacznie określić jej przynależność do sfery apelatywnej, bądź proprialnej języka. Zestawienie typu szkoła podstawowa lub liceum ogólnokształcące jest jeszcze *nomina apelativa*, jednak nazwa *Szkoła Podstawowa nr 2 im. Stanisława Staszica* lub *II Liceum Ogólnokształcące im. Cypriana Kamila Norwida* to już *nomina propria*. O statusie przynależności do określonej sfery języka mówi chociażby sam zapis ortograficzny (szkoła podstawowa – *Szkoła Podstawowa*).

Nazwy badanych obiektów zostały podzielone według kryterium charakteru i stopnia kształcenia. Wyróżniono zatem nazwy:

1. przedszkoli,
2. szkół podstawowych,
3. gimnazjów,
4. szkół ponadgimnazjalnych (liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników, szkół zawodowych),
5. szkół policealnych,
6. szkół wyższych.

1. Nazwy przedszkoli

Pierwsze Publiczne Przedszkole Miejskie w Ostrołęce zostało otwarte 1 maja 1946 roku przy ulicy Parkowej. W 1947 roku powstało drugie przedszkole miejskie na Stacji. Od 1 września 1952 roku, w Wojciechowicach przy ulicy Armii Wojska Polskiego, zaczęło działać trzecie przedszkole⁴. W 1961 roku uruchomiono dwa kolejne przedszkola.

We wszystkich nazwach badanych placówek pojawia się leksem *przedszkole*. Jest to człon o charakterze ogólnym. Został derywowany bezpośrednio od rzeczownika pospolitego *szkoła*, poprzez dodanie prefiksu *przed-*. Desygnatem nazwy *przedszkole* jest „zakład wychowawczy dla dzieci w wieku od trzech do siedmiu lat, który stanowi wstępne ogniwo systemu oświatowego”⁵. Motywacja pojawienia się przedrostka *przed-* ma więc swoje logiczne uzasadnienie.

³ Z. Niedziałkowska, *Dzieje Ostrołęki*, Ostrołęka 2002, wyd. IV, s. 370-371.

⁴ J. Kijowski, *Dzieje Ostrołęki 1944–2000*, Ostrołęka 2000, s. 87.

⁵ *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. II, Warszawa 1979, s. 969.

Poza leksemem *przedszkole* w grupie badanych nazw pojawiają się również przymiotniki *publiczne* i *niepubliczne*. Określenia te wskazują na typ prowadzonej działalności powszechnej lub prywatnej. Przedszkola świadczą usługi wychowawczo-dydaktyczne oraz opiekuńczo-bytowe. Różnica między tymi usługami polega na tym, że te pierwsze mają charakter obligatoryjny i są bezpłatne, a drugie mają charakter fakultatywny i są odpłatne.

W grupie badanych nazw przedszkoli (17), aż jedenaście stanowią nazwy przedszkoli publicznych. Dla zróżnicowania tych placówek przypisano im odpowiedniki numeryczne, które w tym wypadku należy uznać za człon różnicujący *nomina propria*. Obok zestawienia *Przedszkole Publiczne*, w nazwach występują cyfry arabskie: 1, 5, 7, 8, 9, 10, 13, 15, 16, 17, 18.

W Ostrołęce istnieje sześć przedszkoli, które są placówkami prywatnymi. W skład ich nazw, poza ogólnym zestawieniem *Niepubliczne Przedszkole*, wchodzi charakteryzujące człony: *Jaś i Małgosia*, *Kangurek*, *Dziecięce Centrum Artystyczno-Językowe*, *Akademia Maluchów*, *Chatka Puchatka*, *Nasza Szkoła*. Nazwy te w pewnym stopniu posiadają status nazw firmowych, handlowych, zawarty jest w nich element reklamy i aluzji. Dwuelementowe zestawienia *Akademia Maluchów*, *Chatka Puchatka*, *Nasza Szkoła* wywołują zamierzone asocjacje związane z charakterem i formą kształcenia dzieci. Dokonana tu analiza nominacji przełamuje bezbarwność nazewniczą. Zatem każda prywatna inicjatywa, nawet edukacyjna, powinna wyróżniać się specyficzną nazwą.

2. Nazwy szkół podstawowych

W Ostrołęce aktualnie znajduje się siedem szkół podstawowych. Wszystkie badane w tej grupie nazwy są deskrypcjami językowymi, tzn. łączą funkcję identyfikującą z sygnifikacyjną, nie tylko nazywają, ale też znaczą⁶. Ich poszczególne elementy wyrazowe informują o istotnych cechach, w tym wypadku o charakterze obiektu (*szkoła*), stopniu kształcenia (*podstawowa*) oraz określonym porządku (*numer*). Komponentem rozróżniającym poszczególne nazwy jest cyfra arabska. Mamy zatem następujące nazwy: *Szkoła Podstawowa nr 1*, *Szkoła Podstawowa nr 2*, *Szkoła Podstawowa nr 3*, *Szkoła Podstawowa nr 4*, *Szkoła Podstawowa nr 5*, *Szkoła Podstawowa nr 6*, *Szkoła Podstawowa nr 10*.

Odpowiedniki numeryczne ostrołęckich szkół podstawowych nie są określeniami kolejności ich powstania. Wskutek reformy systemu oświaty, przeprowadzonej w 1999 roku, część szkół została przekształcona w gimnazja. Zlikwidowane zostały szkoły podstawowe nry 7, 8 i stąd pojawiła się niekonsekwencja w zbiorze nazw. W badanej grupie w przypadku sześciu placówek, oprócz *Szkoły Podstawowej nr 4*, obok odpowiednika numerycznego jako człon indywidualizujący pojawia się zestawienie o charakterze patronimicznym. Ta część nazwy informuje o patronie szkoły: *Szkoła Podstawowa nr 1 im. Stanisława Jachowicza*, *Szkoła Podstawowa*

⁶J. Jakus-Borkowa, *Nazewnictwo polskie*, Opole 1987, s. 140.

nr 2 *im. Stanisława Staszica*, Szkoła Podstawowa nr 3 *im. Adama Mickiewicza*, Szkoła Podstawowa nr 5 *im. Zofii Niedziałkowskiej*, Szkoła Podstawowa nr 6 *im. Orła Białego*, Szkoła Podstawowa nr 10 *im. Jana Pawła II*. Taki typ *nomina propria* Edward Breza określa mianem nazw upamiętniających⁷. Jest w nich zawarty element kulturowy i edukacyjny, ważny szczególnie w działalności placówek oświatowych. Na patronów szkół wybrano postacie zasłużone dla kraju, ich biografie są powszechnie znane.

Wymienione elementy upamiętniające zawierają, oprócz zestawień przeniesionych od antroponomów, rzeczownik w przypadku zależnym (D. l. poj.) *imienia*. Decyduje on o formie deklinacyjnej zestawienia.

Nazwy własne szkół podstawowych są nazwami stereotypowymi, powielającymi powszechny model nominacyjny. Brak tutaj jakichkolwiek tendencji innowacyjnych. Z pewnością decyduje o tym nie tylko tradycja, lecz także funkcja użytkowa spełniana przez desygnaty tych nazw.

W Ostrołęce oprócz szkół podstawowych o charakterze publicznym, znajduje się również jedna placówka o charakterze niepublicznym. W skład jej nazwy, poza ogólnym zestawieniem szkoła podstawowa, wchodzi charakteryzująca ją człon – *Społeczna Szkoła Podstawowa Społecznego Towarzystwa Oświatowego*. Zestawienie to wywołuje zamierzone asocjacje związane z charakterem i formą kształcenia dzieci.

3. Nazwy gimnazjów

Reforma systemu oświaty przeprowadzona w Polsce w 1999 roku, przywróciła działalność gimnazjów, które zostały zlikwidowane ponad 50 lat wcześniej. Wiele budynków szkół podstawowych zaadaptowano na gimnazja, które kształcą młodzież w systemie trzyletnim, przygotowując do nauki w szkołach ponadgimnazjalnych. W Ostrołęce przeważającą część stanowią placówki państwowe, czyli o charakterze publicznym (5). W mieście istnieją też trzy gimnazja niepubliczne. Mechanizm nominacji gimnazjów jest analogiczny do tworzenia nazw przedszkoli oraz szkół podstawowych. Tu również zastosowano odpowiedniki numeryczne (cyfry arabskie 1, 2, 3, 4, 5). Wyraz pospolity *gimnazjum* włączono w skład nazwy własnej. Przymiotnik *publiczne* określa charakter danej placówki, tzn. mówi o powszechności kształcenia. W ten sposób zostały utworzone następujące nazwy: *Gimnazjum Publiczne nr 1*, *Gimnazjum Publiczne nr 2*, *Gimnazjum Publiczne nr 3*, *Gimnazjum Publiczne nr 4*, *Gimnazjum Publiczne nr 5*. *Gimnazjum Publiczne nr 1* i *Gimnazjum Publiczne nr 2* mają dodatkowo w swoich nazwach człon indywidualizujący, upamiętniający postacie jednostkowe. *Gimnazjum Publiczne nr 1 imienia Janusza Kusocińskiego* oraz *Gimnazjum Publiczne nr 2 imienia Danuty Siedzikówny „Inki”*. Nazwę własną postaci historycznej uczyniono komponentem nazwy własnej z innej kategorii (nazwa obiektu).

⁷E. Breza, *Nazwy obiektów i instytucji związanych z nowoczesną cywilizacją (chrematonimy)*, w: *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, red. E. Rzetelska-Feleszko, Warszawa–Kraków 1998, s. 352.

W Ostrołęce działają również trzy gimnazja prywatne. Są to: *Gimnazjum Klasyczne Stowarzyszenia „Rodzina Polska”*, *Gimnazjum Społecznego Towarzystwa Oświatowego* oraz *Społeczne Gimnazjum SIGiE imienia Karola Adamieckiego*. *Nomina Gimnazjum Klasyczne Stowarzyszenia „Rodzina Polska”*, *Gimnazjum Społecznego Towarzystwa Oświatowego* są zestawieniami komponowanymi. W skład wymienionego chrematonimu wchodzi również przeniesienie zaczerpnięte bezpośrednio od ergonimu⁸ *Stowarzyszenie „Rodzina Polska”*. Instytucja ta jest organem prowadzącym wymienioną szkołę. Placówka powstała w roku 1999 i mieści się przy ulicy Szwedzkiej 2.

Przywołany termin ergonim E. Breza proponuje stosować zamiennie z pojęciem instytucjonalizm, odnoszącym się do „nazw instytucji, przedsiębiorstw, partii, organizacji, stowarzyszeń”⁹.

4. Nazwy szkół ponadgimnazjalnych

Obecnie w Ostrołęce funkcjonuje trzynaście szkół średnich. Placówek o charakterze publicznym jest siedem, natomiast sześć pozostałych stanowią prywatne zakłady edukacyjne. W mieście znajdują się tzw. zespoły szkół, w których skład wchodzi dwie czy nawet trzy szkoły średnie o różnym charakterze i profilu nauczania. Obecny stan badań nad polską chrematonimią i nazewnictwem miejskim nie pozwala wyróżnić jednoznacznej klasyfikacji. Trudno zatem stwierdzić, które *nomina propria* są właściwymi urbonimami, czy nazwy zespołów szkół (jako obiekty umiejscowione przestrzennie), czy też nazwy poszczególnych szkół średnich.

Ze względu na tę sporną kwestię poniżej dokonano analizy zarówno nazw poszczególnych szkół, jak i nazw zespołów szkół aktualnie funkcjonujących w Ostrołęce. Dość duża liczba badanych chrematonimów oraz różny charakter szkół ponadgimnazjalnych przyczyniły się do wprowadzenia podziału nazw: liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników oraz szkół zawodowych. Dokonano również analizy nazw własnych zespołów szkół.

4.1. Nazwy liceów ogólnokształcących

W badanej grupie szkół ponadgimnazjalnych jest jedenaście liceów ogólnokształcących. Przez wiele lat, w dawnym województwie ostrołęckim, istniało tylko jedno liceum ogólnokształcące przy ulicy Traugutta 1. Było ono największą i najstarszą szkołą w mieście. Powstało w 1913 roku. Obecnie tego typu placówek jest zdecydowanie więcej. Stanowią je:

- licea publiczne dla młodzieży: *I Liceum Ogólnokształcące imienia gen. Józefa Bema*, *II Liceum Ogólnokształcące im. Cypriana Kamila Norwida*, *III Liceum Ogólnokształcące*.
- licea niepubliczne dla młodzieży: *II Społeczne Liceum Ogólnokształcące*, *Liceum Klasyczne Stowarzyszenia „Rodzina Polska”*, *II Społeczne Liceum Ogólnokształcące im. Toniego Halika*.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

- licea niepubliczne dla dorosłych: *Liceum Ogólnokształcące SIGiE im. Karola Adamieckiego dla Dorosłych*, *Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych „Żak”*, *Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych Ostrołęckie Centrum Kształcenia*, *Liceum Ogólnokształcące po Zasadniczej Szkole Zawodowej*, *Ostrołęckie Centrum Kształcenia*, *Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych „Żak”*, *Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące Towarzystwa Wiedzy Powszechnej*.

Analiza nazw ostrołęckich liceów ogólnokształcących nasuwa przede wszystkim jeden zasadniczy wniosek. W tej grupie chrematonimów nominalizacja przebiega zgodnie z długoletnią tradycją i polega na tworzeniu zestawień komponowanych. W każdej z badanych nazw pojawia się człon o charakterze gatunkowym, czyli liceum ogólnokształcące. Różnicowanie polega na dodaniu do każdego *nomina propria* odpowiednika numerycznego (w tym wypadku cyfry rzymskiej), członu patronimicznego, choć nie we wszystkich liceach oraz w niektórych przypadkach leksemu przymiotnikowego, określającego charakter placówki (uzupełniające, zaoczne). W czterech analizowanych nazwach pojawia się jako element dyferencjalny zestawienie przymiotnikowe *dla Dorosłych*.

Szczególnie systematyczną i w miarę jednorodną podgrupę tworzą nazwy liceów ogólnokształcących, w których nauka jest nieodpłatna i ma charakter powszechny. Szkoły te różnicuje nadany im numer. Człon patronimiczny wybierają dyrekcja, rada pedagogiczna, uczniowie i rada rodziców danej szkoły.

Do takiego wzoru nominacyjnego nawiązują nazwy własne szkół niepublicznych. Sposobem dookreślenia jest tu nie tylko numer i zestawienie patronimiczne ale też zestawienie przyimkowe *dla Dorosłych*, które doprecyzowuje nazwę.

4.2 Nazwy liceów profilowanych

Liceum profilowane (kończące istnienie) jest typem szkoły ponadgimnazjalnej, który powstał w 1999 roku w miejsce liceów zawodowych. Nauka w liceum profilowanym trwa trzy lata i kończy się egzaminem maturalnym. Szkoła jest połączeniem liceum ogólnokształcącego z ukierunkowaniem na naukę zawodu. Realizuje się w niej podstawę programową przeznaczoną dla szkół średnich. Ostrołęckie licea profilowane to: *Liceum Profilowane nr I*, *Liceum Profilowane nr II*, *Liceum Profilowane nr III*, *Liceum Profilowane nr IV*.

Językowa analiza wymienionych *nomina propria* pozwala stwierdzić, że członem wspólnym o charakterze gatunkowym jest leksem *liceum*. Przymiotnik jakościowy *profilowane* odnosi się do wszystkich nazw, a dla ich dyferencjacji wprowadzono cyfry rzymskie. Zostały one przeniesione z nazwy zespołu szkół, w którym znajdowała się placówka. Łatwo zauważyć tu pewną prawidłowość, powszechną dla systemu nazewniczego liceów w całej Polsce. Zespoły szkół określane są przez cyfry arabskie, zaś nazwy liceów profilowanych, wchodzących w ich skład, precyzuje się poprzez nadanie tego samego odpowiednika numerycznego, lecz w postaci cyfry rzymskiej (np. Zespół Szkół Zawodowych nr 3 – Liceum Profilowane nr III).

4.3. Nazwy techników

Obecnie w Ostrołęce istnieje pięć techników. Cztery z nich to placówki publiczne, wchodzące w skład zespołów szkół średnich. Technikum jest typem szkoły ponadgimnazjalnej, w której od 1999 roku nauka trwa 4 lata. Ukończenie technikum umożliwia uzyskanie dyplomu po zdaniu egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, a także uzyskanie świadectwa maturalnego po zdaniu egzaminu maturalnego.

Technika oferują młodzieży szeroką ofertę nauki zawodów. Nazwy badanych placówek są następujące: *Technikum nr 1*, *Technikum nr 2*, *Technikum nr 3*, *Technikum nr 4*, *Technikum Ekonomiczne SIGiE im. Karola Adamieckiego*, *Technikum Uzupełniające dla Dorosłych*.

Częścią wspólną wszystkich przedstawionych zestawień jest leksem *technikum*, który uległ onimizacji i przeszedł do kategorii nazw własnych. Do niego dodano cyfry arabskie 1, 2, 3, 4 lub przymiotniki informujące o trybie kształcenia: np. uzupełniające. Poszczególne nazwy dopełnia wyrażenie przyimkowe *dla Dorosłych* oraz jeden człon patronimiczny przeniesiony od antroponimu *Karol Adamiecki*.

4.4. Nazwy zespołów szkół

Początkowa analiza językowa nazw szkół ponadgimnazjalnych wykazała konieczność wyróżnienia osobnej grupy nazw, jaką są nazwy zespołów szkół. W kontekście terminu „nazewnictwo miejskie”, podanego przez Kwirynę Handke¹⁰, te mikrotoponimy są nazwami własnymi punktów przestrzeni miejskiej. Część opisanych wyżej *nomina propria*, w tym rozumieniu nie należy do systemu urbonimicznego. Jednak trudno je usytuować w jakiegokolwiek innej grupie nazw własnych. Na gruncie polskiego językoznawstwa nie powstała jeszcze osobna gałąź nauki zajmująca się wyłącznie nazewnictwem szkół. Nie można jednak pominąć tych homonimów badając całość nazewnictwa współczesnej Ostrołęki.

Analizie poddano siedem nazw zespołów. Są to: *Zespół Szkół nr 3 im. Adama Mickiewicza*, *Zespół Szkół nr 4*, *Zespół Szkół nr 5 im. Unii Europejskiej*, *Zespół Szkół Zawodowych nr 1 im. Józefa Psarskiego*, *Zespół Szkół Zawodowych nr 2 im. 5. Pułku Ułanów Zastawskich*, *Zespół Szkół Zawodowych nr 3 im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, *Zespół Szkół Zawodowych nr 4 im. Adama Chętnika*.

Jako komponenty indywidualizujące pojawiają się w nazwach przymiotniki oraz liczebniki. Wskazują one na charakter oraz porządkują numerycznie placówki. Zestawienie *zespół szkół* pełni funkcję członu o charakterze gatunkowym. Prawie we wszystkich wymienionych urbonimach występuje zestawienie patronimiczne, np. *Adama Mickiewicza*.

¹⁰K. Handke, *Nazewnictwo miejskie*, w: *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, red. E. Rzetelska-Fleszko, Warszawa-Kraków 1998, s. 297.

5. Nazwy szkół policealnych

Szkoły policealne są placówkami, które kształcą w trybach dziennym i zaocznym. Nazwy ostrołęckich szkół policealnych są następujące: *Policealna Szkoła Centrum Nauki i Biznesu*, „Żak”, *Policealna Szkoła Zawodowa*, „Żak”, *Policealna Szkoła Ochrony Osób i Mienia*, *Policealna Szkoła Bezpieczeństwa i Higieny Pracy*, *Policealna Szkoła Jednoroczna*, „Akademia Sukcesu”, *Policealna Szkoła Administracji*, „Akademia Sukcesu”, *Policealna Szkoła*, „Akademia Sukcesu”, *Policealna Szkoła Edukacji Społecznej SIGiE im. Karola Adamieckiego*, *Szkoła Policealna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej*, *Szkoła Policealna Opiekun w Domu Pomocy Społecznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej*, *Policealne Studium Kosmetyczne*.

Jako element ogólny występuje w wymienionych onimach zestawienie policealna szkoła (studium). Szyk przymiotnika względem rzeczownika wskazuje na status nazwy własnej. W polszczyźnie dla określenia związku stałego o charakterze apelatywnym właściwie byłoby połączenie: wyraz określony + wyraz określający (szkoła policealna, studium policealne). Ponadto w nazwach użyto wyrazów o charakterze antroponimu (Karola Adamieckiego), służących poinformowaniu o kierunkach kształcenia (Bezpieczeństwa i Higieny Pracy), czy mających charakter marketingowy (Akademia Sukcesu).

6. Nazwy szkół wyższych

Absolwenci różnego typu szkół średnich mogą kontynuować naukę na uczelniach wyższych. Od lat 90. XX wieku ostrołęckie szkolnictwo wzbogaca się o wyższy poziom edukacji. Dziś działa tu: *Wyższa Szkoła Administracji Publicznej*, *Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Społeczna*, *Zespół Kolegiów Nauczycielskich*.

Zespół Kolegiów Nauczycielskich istnieje od 1991 roku i działa pod patronatami Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Organizuje zajęcia w systemie trzyletnim w specjalnościach: język polski z pedagogiką opiekuńczo-wychowawczą, język angielski, język niemiecki, pedagogika opiekuńczo-wychowawcza z terapią pedagogiczną, edukacja wczesnoszkolna z wychowaniem przedszkolnym. Absolwenci kolegium mogą kontynuować naukę w cyklu dwuletnim i uzyskać wykształcenie magisterskie.

Jedną z niepaństwowych wyższych uczelni działających w mieście jest *Wyższa Szkoła Administracji Publicznej*, która rozpoczęła działalność w 1994 roku. Utworzona została przez Fundację „Iuris Scientia” na bazie Punktu Konsultacyjnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Uczelnia kształci absolwentów szkół średnich posiadających świadectwo dojrzałości. Oferuje kształcenie na Wydziale Administracji, kierunek: administracja.

Drugą tego typu uczelnią jest *Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Społeczna*. Uczelnia rozpoczęła działalność we wrześniu 2002 roku, inaugurując kształcenie na poziomie wyższych studiów zawodowych w specjalności zarządzanie przedsiębiorstwem w systemie stacjonarnym i niestacjonarnym.

W dwóch przypadkach *nomina propria* są zestawieniami, w skład których wchodzi wyrażenie o charakterze ogólnym *wyższa szkoła*. Uzupełnieniem ich członu gatunkowego jest leksem rzeczownikowy w przypadku zależnym – D. l. poj. (*Administracji*) czy leksem przymiotnikowy (*Ekonomiczno-Społeczna*). Nazwa *Zespół* została uzupełniona przez rzeczownik *Kolegiów* i przymiotnik *Nauczycielskich*.

Poddane tu analizie językowej nazwy ostrołęckich przedszkoli, szkół oraz zespołów szkół są komponowanymi zestawieniami. Podstawowym modelem onimicznym opisanej grupy jest nazwa złożona z członu gatunkowego, określającego zasadniczy charakter obiektu (przedszkole, szkoła, liceum) oraz członu indywidualizującego, który wskazuje na stopień i rodzaj kształcenia, patrona placówki oraz jej numer porządkowy. Elementy dyferencjonalne nazw występują równocześnie lub w różnych kombinacjach. Stanowią je: cyfry, deskrypcyjne leksem przymiotnikowe i rzeczownikowe oraz zestawienia przyimkowe.

Częstym zjawiskiem jest przekategoryzowanie *nomina propria*; nazwy własne bohaterów indywidualnych i zbiorowych oraz ergonimy stają się elementami onimów z innej kategorii, np. *Cyprian Kamil Norwid – II Liceum Ogólnokształcące imienia Cypriana Kamila Norwida*.

Specyfiką badanych urbonimów jest ich konwencjonalność oraz tendencje zachowawcze¹¹. Mocne zakorzenienie modelu nazewniczego szkół widoczne jest w szczególności w nazwach własnych szkół publicznych. Znikomą część w całej grupie (6) stanowią nazwy nawiązujące do nazw handlowych. Ich motywacja jest aluzyjna i reklamotwórcza. Zadaniem urbonimów typu *Jaś i Małgosia*, *Kangurek*, *Dziecięce Centrum Arty styczno-Językowe*, *Akademia Maluchów*, *Chatka Puchatka*, *Nasza Szkoła* jest skłonienie potencjalnego ucznia, wychowanka czy rodziców do wyboru właśnie tej placówki edukacyjnej.

Nazwy szkół to zestawienia o charakterze deskrypcji językowych. Ich zadaniem jest nie tylko nazwanie obiektu, ale przede wszystkim informowanie o zasadniczych celach zakładu dydaktycznego. W nazwach ostrołęckich placówek edukacyjnych występuje niski stopień innowacyjności. Konwencję powielają nie tylko nazwy szkół publicznych ale także szkół prywatnych. Desygnatami badanych nazw są obiekty, które pełnią funkcję użytkową, warunkującą stabilność wzorca nominacyjnego.

Istotnym zjawiskiem charakteryzującym nazwy własnych placówek dydaktycznych jest animizacja wyrazów pospolitych. W wyniku tego procesu rzeczowniki: szkoła, przedszkole, technikum, liceum, studium stały się zasadniczą częścią badanych nazw. Trudno jest jednoznacznie określić ich przynależność do sfery językowej, sytuują się na granicy pomiędzy *nomina apelativa* a *nomina propria*. Skodyfikowana norma gramatyczna¹² wskazuje na zapis nazw szkół wielkimi literami, przypisując im charakter proprialny. Analizowane urbonimy nie tylko oznaczają i wyróżniają konkretny obiekt wśród innych lecz także określają go i coś o nim orzekają.

¹¹ E. Rzetelska-Feleszko, *Kontynuacja i innowacyjność w nazewnictwie doby współczesnej*, w: *Nazwy własne w języku, kulturze i komunikacji społecznej*, red. R. Mrózek, Katowice 2004, s. 139.

¹² A. Cieślakowa, *Normatywny aspekt nazw własnych*, w: *Nazwy własne w języku*, red. R. Mrózek, Katowice 2004, s. 231.

BIBLIOGRAFIA

- Breza E. 1998.** *Nazwy obiektów i instytucji związanych z nowoczesną cywilizacją (chrematonimy)*, w: E. Rzetelska-Feleszko (red.), *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN, Warszawa–Kraków.
- Cieślak A. 2004.** *Normatywny aspekt nazw własnych*, w: R. Mrózek (red.), *Nazwy własne w języku, kulturze i komunikacji społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Handke K. 1998.** *Nazewnictwo miejskie*, w: E. Rzetelska-Feleszko (red.), *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN, Warszawa–Kraków.
- Jakus-Borkowa E. 1987.** *Nazewnictwo polskie*. Wydawnictwo Skrypt, Opole.
- Kijowski J. 2000.** *Dzieje Ostrołęki 1944–2000*, Towarzystwo Przyjaciół Ostrołęki, Ostrołęka.
- Niedziałkowska Z. 2002.** *Dzieje Ostrołęki*, Urząd Miejski, Ostrołęka.
- Rzetelska-Feleszko E. 2004.** *Kontynuacja i innowacyjność w nazewnictwie doby współczesnej*, w: R. Mrózek (red.), *Nazwy własne w języku, kulturze i komunikacji społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Szymczak M. (red.). 1979.** *Słownik języka polskiego*, t. II, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

STRESZCZENIE

W niniejszym artykule dokonano analizy językowej ostrołęckich placówek edukacyjnych, m.in. przedszkoli, szkół podstawowych i szkół o wyższym poziomie edukacyjnym. Nazwami szkół zajmuje się onomastyka, a dokładnie chrematonimia. Nazwy ostrołęckich placówek edukacyjnych są komponowanymi zestawieniami, utworzonymi z członu gatunkowego i indywidualizującego. W swej budowie nie odbiegają od tego typu nazw w innych rejonach kraju. Brak tu innowacyjności. Opisywane nazwy wpisują się w znaną konwencję.

SŁOWA KLUCZOWE: językoznawstwo, onomastyka, chrematonimia, nazwy szkół

SUMMARY

This article provides a linguistic analysis of names of educational institutions in Ostrołęka, among others, nursery schools, primary schools and schools of higher educational level. Names of schools are dealt with by onomastics or, more precisely, chrematonimia. Names of Ostrołęka educational institutions are composed combinations, comprised of a generic element and an individualizing element. In their structure they do not diverge from names of the same type used in other parts of Poland. They lack in innovation. The names described are part of a well-known convention.

KEYWORDS: linguistics, onomastics, chrematonimia, names of schools